

Osmanlı Taşrasında Kadınlara Yönelik Cinsel Suçlarda Adalet Arama Geleneği

Zübeyde Güneş -Yağcı*
Balıkesir Üniversitesi

Öz

Osmanlı Devleti'nde kadının sosyal ve ekonomik durumu üzerine yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu resmi kayıtlar olan Şeriye¹ Sicillerine dayanmaktadır. Bu nedenle kadınları ele aldığımız çalışmamızda temel kaynak Şeriye Sicilleridir. XVII. Yüzyıl Balıkesir Şeriye Sicillerine yansıyan davalar ele alınarak kadınlara yönelik işlenen suçlar incelenmiştir. Çalışmanın amacı ise kadın tarihinin sadece bir kesitini oluşturan kadınlara yönelik suçları ele almak ve bu suçlara karşı kadınların, onların ailelerinin ve toplumun tepkilerini ortaya koymaktır. Bu açıdan baktığımızda amacımız kadınlara karşı işlenen suçlara dair istatistik çıkarmak değildir. Sadece kadınların kendilerine karşı yöneltilen sarkıntılık ve hatta tecavüz gibi suçlarda varlık gösterip gösteremediklerini irdelemek ve mahkemedeki konumlarını tespit etmeye çalışmaktır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Devleti, kadın, tecavüz, Balıkesir, Şeriye Sicilleri

* Yrd. Doç. Dr. Zübeyde Güneş-Yağcı, Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Balıkesir – Türkiye. e-mail: zygaci@balikesir.edu.tr

Osmanlı dönemi kadın tarihi üzerine yapılan inceleme ve araştırmalarda Osmanlı Devleti'nde kadının gerek davalı gerekse davacı olarak etkin bir rol oynadığı sonucuna varılmış ve Osmanlı toplumunda kadınların ekonomik, kültürel, dini, sosyal ve politik alanlarda etkin oldukları gözlemlenmiştir.² Bu çalışmalarda orta sınıfa mensup kadınların, mahkemelerden daha fazla yararlandıkları gözlenirken, üst sınıfta yer alan kadınların mahkeme kayıtlarında daha az yer aldıkları tespit edilmiştir. Çünkü üst sınıfa mensup kadınların anlaşmazlıklarının, mahkeme kayıtlarına yansımada, statüleri itibariyle aile içerisinde çözümlenmiş olması ihtimali oldukça yüksektir. Daha alt sınıftan olanların ve geliri az olan bir kısım azatlı kölelerin ise mahkeme masraflarını karşılayamamaları nedeniyle daha az mahkemeye başvurdukları görülmektedir (Zarinebaf-Shahr: 2000: 241).³

On yedinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise Divan-ı Hümayun'a başvuruda bulunan kadınların varlığı, sorunlarına yerel mahkemelerde çözüm bulamayanların merkeze kadar gelebildiklerini ve sorunlarını en üst makam nezdinde dile getirebildiklerinin bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, İmparatorluğun uzak mekanlarından Müslim ya da gayr-i müslim kadınların günün şartlarının bütün zorluklarını aşarak merkeze kadar geldiklerini ve adalet arama isteklerini ortaya koyduklarını göstermektedir. Osmanlı hukuk sistemi de bu gibi konularda Divan'a başvuruyu temyiz olarak algılamakta ve bu olgunun kapısını her zaman açık tutmaktadır. Ancak XVII. yüzyıldan itibaren hiç de az olmayan yolsuzluk vakaları nedeniyle, yolsuzluk yapan kadınlara, mütevellilere ve ehl-i orfe karşı haklarını Divan-ı Hümayun'da arama isteği bu gibi davaların sayısını önceki dönemlere göre artırmıştır (İnalçık, 2000: 49-51; Zarinebaf-Shahr, 2000: 241-250). Bu tarihten itibaren var olan Şikayet Defterleri bize bu konuda oldukça geniş bir bilgi ve perspektif sunmaktadır.⁴ Kadınların yerel mahkemeye başvuruları kendilerine yönelik hakların gasp edilmesi konularında olduğu gibi doğrudan kendilerine yönelik suçlar şeklinde de tezahür etmektedir.

Son yıllarda dünyada sosyal tarihin yükselen değer olmasıyla birlikte kadın tarihi de ivme kazanmıştır. Sosyal tarih kavramı içerisinde yer alan bu çalışmada, kadınların işledikleri suçlar değil,⁵ kadınlara yönelik işlenen suçlar; bunlara karşı kadınların, onların ailelerinin ve toplumun tepkileri; ve kadınların bu tepkilere karşı adalet arama isteklerini ne denli başarabildikleri üzerinde durulacaktır. Kadınlara yönelik gerçekleşen suçlar denilince genellikle akla sarkıntılık, tecavüz gibi cinsel suçlar gelmektedir. Bu çalışmada konunun İslam hukuku çerçevesinde ortaya konulmasından sonra, Osmanlı toplumunda karşılaşılan durumlar ve bunlara karşı Osmanlı mahkemelerinin kararları ele alınacaktır. Malzememiz bugün olduğu gibi Osmanlı döneminde de orta ölçekli

bir şehir olan Balıkesir Şeriye Sicilleridir ki, zamanımız, adli vakaların hemen hiç kaydedilmediği on sekizinci yüzyıl değil, on yedinci yüzyıldır. Yüzyıllık bir dönemi kapsayan tarama sonucunda amaç, kadınlara yönelik suçlarda olayların niteliği üzerinde durarak, suçun kapsamı ve mahkemeye yansıdığı kadarıyla toplumsal tepkileri ortaya koymaktır. Bu temel amaç çerçevesinde kadınların toplumsal sınırlarını tespit etmek adına umarız önemli veriler elde edilmesi mümkün olabilmıştır. Çalışmada ele alınan kişilerden Gayr-i müslimler ayrıca belirtilecektir.

Tecavüz, İslam hukukunda zina konusu içerisinde ele alınmış ve zina olarak tavsif edilmiştir. Kelime olarak tecavüz, sınırı aşma, ötesine geçme, saldırma el uzatma, başkasının hakkına dokunma, sarkıntılık gibi manaları içermektedir (Develioğlu, 1993: 1049). Zinayı, Kur'an insanın işleyebileceği en önemli toplumsal suç olarak görmüş, bazı ayetlerde özellikle yer vermiş⁶ ve cezasını da yorumlamaya mahal bırakmayacak şekilde sarih olarak belirlemiştir.⁷ Bu itibarla zina *had* gerektiren suçlar arasındadır. Yani cinayet, yetimin malını çalmak gibi suçlarla birlikte cezası hiçbir şekilde azaltılamayan, artırılmayan ve değiştirilemeyen suçlar kapsamındadır. Ceza ise, zina yapan kadın ve erkeği ayırmayarak evli olanlar için *recm*, bekar olanlar için ise *dayak* olarak belirlenmiştir. Çünkü İslam zina fiilini başkasının hakkına tecavüz şeklinde ele almıştır.⁸ Zinanın ispatı için şartlardan birisi, suçun tam tespitinin yapılmasıdır.⁹ Bu da zina fiilini dört kişinin açık bir şekilde görmek suretiyle olaya şahit olmaları,¹⁰ ya da zina yapan kişinin suçunu itiraf etmesi ile ancak mümkündür.¹¹ Fakat zinanın delillendirilmesinde kadın için erkekten farklı bir durum daha vardır. O da, kadının evlilik harici hamile kalmasıdır ki, buna *karine* adı verilmektedir (Bilmen, 1950: 228). Nitekim Peygamber döneminde bu neviden bir olay meydana gelmiş, Gamidoğulları kabilesinden bir kadın Peygambere gelerek, zina yaptığını açık bir şekilde ifade etmiştir. Peygamber de kadının tövbe etmesini isteyince kadın hamile olduğunu beyan ettiğinden hamilelik zina için delil kabul edilmiştir (Vehbe Zuhayli, 1994: 344-345).

Zinayı her iki tarafın da kabul etmesi şart değildir. Bir tarafın kabul etmemesi durumunda ceza sadece suçu kabul edene uygulanmaktadır. Yine bu anlamda İslam fıkına örnek teşkil eden böyle bir vaka meydana gelmiştir. Bir adam Peygambere gelerek bir kadın ile zina yaptığını itiraf etmiş, kadın ise suçu kabul etmemiştir. Bunun üzerine sadece erkeğe *had* cezası uygulanmıştır (Vehbe Zuhayli, 1994: 356).

Zina fiiline kadının zorlanması ise olayı tecavüz boyutuna taşımaktadır. On altıncı yüzyılın önde gelen Osmanlı hukukçularından Ebusuud Efendi, bunu "cebr ile tasarruf eylemek" şeklinde tanımlamıştır.¹² Buna dair birkaç vaka, İslam'ın ilk

devirlerinde halife Ömer döneminde meydana gelmiş ve erkeğe *had* cezası tatbik edilmemiştir. Hatta olaylardan bir tanesinde tecavüze uğrayan bir kadına, tecavüz edenle evlenme seçeneği sunulmuş, kadının kabul etmemesi durumunda ise emsallerine ödenen mehrin ödenmesi sağlanmıştır. Böylece kadının karşılaştığı durumla ilgili olarak zararının tazmin edilmesi hedeflenmiş olmalıdır. Bir başka olayda ise bir kadını zinaya zorlayan bir erkek köleye önce kırbaç cezası uygulanmış, sonra da sürgüne gönderilmiştir. Halife Ömer'in uygulamaları sonradan İslam mezheplerinin kabullerinde önemli bir yere sahiptir (Sonbol, 2000: 206). Nitekim bütün İslam mezhepleri Kur'an'ın ve sünnetin öngördüğü *recm* ve dayak cezalarını kabul etmekle birlikte tazminat seçeneğini de sunmayı ihmal etmemişlerdir. Yine İslam mezhepleri konuyu ele alırken, Müslümanların Peygambere "zina ve hırsızlık yapmayacaklarına dair verdikleri" (Müslim, Nr. 3223) sözden yola çıkarak, zınayı da bir kişinin hakkına saldırı şeklinde değerlendirmişlerdir. Bu nedenle Hanefi mezhebi hariç hepsi tecavüz suçuna *had* cezası uygulanmasını kabul etmişlerdir. Hanefi mezhebinin faklılığı ise bazı durumlarda tecavüz suçunun cezasını hafifletmiş olması ve *had* cezanın uygulanmasından vazgeçmesidir. Bunlardan birisi kadının tecavüz eden adamla evlenmesidir ki, Ömer döneminde böyle bir teklif kadına yapılmıştır. Şafii, Maliki ve Hanbeli mezhepleri ise tecavüze uğrayan kadın, erkeğin evlenme teklifini kabul etse ve evlilik gerçekleşse bile suçu ortadan kalkmamış olarak kabul etmektedirler. Bu itibarla kadının iddiasının kanıtlanması suçun sabit hale gelmesi demek olduğundan erkeğe kesinlikle *had* uygulanmasını öngörmüşlerdir (Sonbol, 2000: 206-207).

Osmanlı Kanunname'leri ise Hanefi mezhebine göre hareket etmişlerdir (Akgündüz, 1999: 14).¹³ Osmanlı Kanunnameleri'nden I. Selim *Kanunnamesi'*ne kadar zina suçunun tanımı İslam hukukunda tarif edildiği gibidir. Ancak bu gibi suçlarda şüpheye mahal bırakmadan karar vermek esas olduğu için çoğunlukla para cezası uygulanması öngörülmüştür.¹⁴ I. Selim *Kanunnamesi'*nin zina suçunu düzenleyen birinci maddesinde "siyaset olunmadığı takdirde" ibaresi yer almaktadır. Fakat *Kanunname'*de maddenin devamında ta'zir cezaları için de para cezası öngörülmüştür (Acar, 2002: 84; Avcı, 2002: 92-93). Nitekim Balıkesir'in Kasablar mahallesinde meydana gelen bir olayda zina suçu için para cezası kabul edilmiştir. Bu olayda mahalle sakinlerinden Fatma hatun damadı ile alakası olduğu gerekçesiyle Subaşı tarafından mahkemeye getirilmiştir. Yapılan soruşturmada Fatma'nın daha önce de fahişelik yaptığı için para cezası ödediği ortaya çıkmıştır. Bu defa mahkeme Fatma'nın mahalleden sürülmesine karar vermiştir (Balıkesir Şe'riye Sicli [BŞS], 700: 2a-2). Yine Balıkesir'in Mirza Bey mahallesinden Ahmed zina halinde bir kadınla

yakalanmış ve tutuklanarak hapsedilmesinin haricinde 50 adet riyali kuruş para ödemek durumunda bırakılmıştır (BŞS, 700: 13b-3).¹⁵ Tabii ki suçun şüpheye mahal bırakmayacak şekilde sabit olması durumunda mahkemeler recm kararı vermişlerdir. Bunlardan bir tanesi de Balıkesir mahkemesidir. Balıkesir'in Mendehorya köyünden Aşir'in, amcasının beslemesi olan Ayşe ile zina yaptığı tespit edilmiştir. Olayın tespiti ise Ayşe'nin hamile olması ve hatta çocuğun doğmasıdır. Ayrıca her ikisi de suçlarını mahkemede dört farklı mecliste itiraf etmişlerdir. Aşir'in evli olması nedeniyle mahkeme recm uygulanmasına karar vermiştir (BŞS, 701: 16b-1).¹⁶

1. *Selim Kanunnamesi*'nin diğer kanunnamelerden bir farkı daha vardır. O da tecavüz ile ilgili olarak açık bir düzenlemenin Kanunname metninde yer almasıdır. Bu madde şöyledir:

Bir kişi zina kasdıyla bir kişinin evine girse evlü olursa evlü cürmin vire ve eğer ergen olursa ergen cürmün vire kız oğlan çeken ve hıyanet ile bir kimsenin evine girenin ve kız ve avret çekmeğe bile varan kimesneye siyaset için zekeri kesile...¹⁷

Böylece Kanunname'de tecavüz suçunun tanımı yapılmış ve bedeni ceza öngörülmüştür.¹⁸ Ancak Bursa Şeriye Sicilleri üzerinde çalışmalarda bulunan Nurcan Abacı, Osmanlı tarihi incelemelerinde şimdye kadar mahkemeye yansıyan olaylar içerisinde tecavüzde bulunan erkeğin cinsel organının kesilmesini öngören bedeni ceza uygulamasına tesadüf edilmediğini bildirmektedir (Abacı, 2001: 194). Neşe Erim'in on sekizinci yüzyıla ait Divan-ı Hümayun tarafından verilen kalebendlik (hapis) ve sürgün cezalarını içeren bir defter üzerinde yaptığı çalışmada da tecavüz suçuna hapis ve sürgün cezası verildiği, bedeni cezanın verilmediği görülmektedir. Erim, çalışmasında ele aldığı defterin verilerine göre 12 suçlunun tecavüzden hüküm giydiğini, bunlardan yedisinin sürgüne gönderildiğini, kalan beşinin ise kalebend edildiğini, yani hapsedildiğini tespit etmiştir. Makale, tecavüz suçları arasındaki bu ayrımın neden yapıldığı üzerinde durmaz ve bu konuda bize ayrıntılı bilgi vermez (Erim, 1984: 79-88). Fakat bu durum muhtemelen defterin sadece Divan-ı hümayunda alınan kararları içermesinden, kararların gerekçelerini kapsamamasından kaynaklanmış olmalıdır.

Bu neviden diğer bir çalışma Mehmet İpşirli tarafından yapılmıştır. On altıncı yüzyılda meydana gelen çeşitli suçları ve onlara verilen kürek cezalarını ele alan çalışma, Osmanlı arşiv kayıtlarından çıkarılmıştır. Burada da hırsızlık, kumarbazlık, fuhuş, zina gibi suçlar yanında tecavüz suçu için de kürek cezası verildiği görülmektedir (İpşirli, 1982: 203-248).

Osmanlı mahkemelerine yansıyan tecavüz davalarında yukarıdaki

çalışmaların gösterdiği gibi birbirine benzer uygulamaların yanında bölgelere göre de önemli farklılıklar olabiliyordu.¹⁹ Mahkeme karar verirken olayın gerçekleştiği yeri, zamanı ve kurbanın kişiliğini göz önünde bulundurabiliyordu. Bu nedenle tecavüz davalarında ya da tecavüz kastı davalarında (eve girme de olabilir) kurbanın ve tecavüz isnadında bulunulan kişinin toplumdaki ve mahalledeki ya da köydeki konumu, halkın ya da komşularının kurbanı bakış açıları birinci derecede rol oynuyordu. Davaların seyrine baktığımızda öncelikle mahkemeye tecavüz isnadı ile gelen kadının veya adamın mahalleliden ya da köy ahalisinden durumunun sorulması genel kuraldı. Kurbanın toplum nazarında itibarlı bir yere sahip olması mahkemenin tutumunu belirleyen önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyordu.²⁰ Nitekim Bayat köyünden Medine, bir adamın sarkıntılık etmesi üzerine kocası aracılığı ile mahkemeye başvurduğunda Medine'nin kocası karısının durumunun köy ahalisinden sorulmasını istemişti. Köy ileri gelenleri "bu ana gelince sû-i hâline vâkîf olmadık, ve kendi halinde müstakîme hatundur şeklinde" cevap vermişlerdi. Böylece Medine, toplum nazarında aklanmış ve kendisine sarkıntılık yapılmasının kendinden kaynaklanmadığını ispat etmişti (BŞS, 700: 6a-3).

Kadınların karşılaştıkları tecavüz, sözle ve fiili sarkıntılık olaylarında davalı ya da davacının yaşadığı toplumun değer yargıları yanında toplumun sorumlulukları nedir sorusunun cevabını aramak gerekmektedir. Çünkü Osmanlı Devleti'nde mahallelinin ya da köy halkının bu anlamda kişileri kontrol etme yetkisi vardı.²¹ Zaten Heyd'in de belirttiğine göre Osmanlı Kanunnameleri

... ve dahi bir kimse hırsızdır veyahut kahbedir deyü mahallesi veya karyesi cemaati şikayet edip bize gerekmez deyü red etseler vâkıa töhmet dahi ol kimesnenin üzerine beynennâs ma' ruf olsa mahallesinden veya karyesinden nefy idüp yani reddedeler. Ve eğer vardığı yerde dahi kabul etmeyeler şehirden süreler ifadeleri ile topluma bu görevi tevdi etmekte idi (Heyd, 1973: 92).

Hatta topluma suçluları ihbar etme görevi yanında mahalleden ya da köyden ihraç edilmelerini isteme hak ve yetkisini de vermektedir. Bu madde ile bağlantılı olarak mahalle ve köy ileri gelenleri, özellikle mahalle ve köy imamları²² meydana gelen olayları takip ederek subaşıya ihbar etme görevini üstlenmişlerdir. Böylece herhangi bir olay için subaşının soruşturma başlatmasını sağlamışlardır (İlgürel, 1981: 1276).²³ Soruşturma ve mahkemenin karar aşamasında yine mahalle veya köy gibi birimlerin imam ve ileri gelenleri doğrudan etkili olmaktadır.

Genellikle şahitleri olmayan bu gibi olaylar da tecavüz isnadında bulunulan adamın (sanık) yemin etmesi isteniyordu. Hiç kimsenin yalan yere yemin

etmeyeceği düşünülüşünden mahkeme açısından yemin çok önemliydi (Sonbol, 2000: 210). Bu nedenle kadınların başlarına gelen bu gibi olaylarda görüşlerini mahkemede kabul ettirebilmeleri ve haklılıklarını ortaya koyabilmeleri için de son çare olarak yemin etmeleri gerekmekte idi (Yılmaz, 1995: 180). Buna rağmen sanık, yemin ettiğinde kadın, mahkemeyi oyaladığı için uyarılabiliyor ve hatta cezalandırılıbiliyordu (Sonbol, 2000: 209). Bundan sonra kadının *muhibbe* ve fahişe olup olmadığının ortaya çıkarılabilmesi için mahalle ya da köy ileri gelenlerine başvuruluyordu. (Erdoğan, 2000: 179; Mutağ, 2002: 35). Zaten Osmanlı Devleti'nde en küçük idari birim olan mahalle ve köy sakinleri birbirlerinden sorumlu idiler (Karagöz, 1999: 107; Tok, 2005: 156). Bu sorumluluğu ortaya koyan uygulamalar, Balıkesir'de olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin her tarafında vardı. Nitekim İstanbul'da Galata kadısına gönderilen bir hükümde bu durumu açıkça görmek mümkündür. Çünkü Galata dışında bir mahalle halkı merkeze başvurarak, mahallelerinde yaşayan Arap Fatı, Narin, Girili Nefise ve Kamer ve Balatlı Aynı adındaki kadınlar için "yaramazdır" diyerek şikayette bulunmuşlardı. Mahkeme, özellikle Arap Fatı üzerinde durarak, Fatı'nın ahvali mahalle ileri gelenlerinden olan Müderris Mevlana Muhyiddin, Katip Mehmed, İlyas ve Sina halife gibi kimselerden sorulmuştu ve yapılan tahkikat sonucunda Arap Fatı'nın Kalafatçı mahallesinde ve kendi evinde başkaları ile yakalandığı ortaya çıkmış ve bunun üzerine Arap Fatı'nın mahalleden sürülmesine ve evinin de satılmasına karar verilmişti (Ahmet Refik, 1988: 38).²⁴ Balıkesir'de de buna benzer bir olay meydana gelmişti. Ali Fakih mahallesinde yaşayan Ayşe hakkında mahalleli, "nâmahremde perhizi yoktur, iyi hatun değildir, mahallemizde durursa bir gûne azim kan müeddi olur, mahallemizde dahi durduğuna razı değiliz" diye fikir beyan etmişlerdi (BŞS, 698: 75b-3). Mahkeme tutanaklarından Ayşe'nin mahalleden gönderilip gönderilmediğini takip edemiyoruz. Ancak mahkemede böyle bir ifade var olduğuna göre bundan sonra aynı mahallede ikamet etmesi mümkün görülmemelidir.

Mahalleye bu görevin tevdi edilmesi kişinin özel hayatının sınırlarını bir hayli daraltmaktadır. Bir mahallenin mensubu olmak demek o mahallenin değer yargılarına da tabi olmak anlamını taşımaktadır. Bu anlamda bireyler, gerek mahalle ve gerekse köy ahalisi tarafından devamlı surette denetleniyor demektir. Kimin hangi hareketi gerçekleştirdiği ne tür bir düşünce sistemi ile hareket ettiği mahalle ya da köyün ileri gelenlerinin bir nevi oto kontrolü altındadır.²⁵ Onların beyanları resmi makamlarca ve mahkeme tarafından kabul görmekte, böylece suç işleyenler hakkında suç isnadında bulunulan erkek ya da kadınlar için yapılan herhangi bir soruşturmada mahalle ya da köy ileri gelenleri başvuru

ilk ve en önemli merci konumunda yer almaktadırlar. Suçun ispatı ya da suçtan aklanma, şahitlerin olmadığı durumlarda tamamen bu kişilerin beyanlarına bağlıdır.²⁶ Nitekim Balıkesir'e bağlı Kesek(?) adlı köyde köy voyvodası Nesli'yi Çoban Kel Nasuh ile ilişkisi olduğu gerekçesi ile dava etmiş, kadın hakkında yapılan soruşturmada köy ileri gelenleri "merkûm Çobanın merkûme hatun ile alakası olduğu şây'i'dir ve lâkin gözümüz ile görmedik merkûme hatuna kefil dahi olmazız" diyerek iyi haline kefil olmamışlardır (BŞS, 700: 8a-2).²⁷

Bu neviden olaylarda öncelikle sorulması gereken sorulardan birisi kadınların kendilerine karşı işlenen bu olayı ispatlayamadıkları zaman ne olduğudur. Çünkü tecavüz gibi suçlar kolay ispatlanabilir suçlar arasında değildir. İslam hukukunda ise *Kazf* (iffete iftira) olarak adlandırılan bir kimseye zina suçu isnat etmenin cezası ise 80 dayaktır (Cin - Akgündüz; I, 1990: 319-320).²⁸ Ancak uygulamada kadının, tecavüzü ispatlayamadığı durumlarda bazen ya hapis cezası öngörülmüş bazen de mahalle ya da köyden ihraç edilerek sürgüne gönderilmesine karar verilmiştir. Fakat Balıkesir'in Çinge köyünde meydana gelen bir olayda her iki ceza da öngörülmemiştir. Olay şu şekilde gelişmiştir: Çinge köyünde yaşayan Ümmü, İsmail Beşe'nin kendisine tecavüz ettiğini ileri sürerek, gerekli cezanın verilmesi için mahkemeye başvurmuştur. Ümmü, ifadesinde köyün harman yerinde İsmail Beşe'nin kendisini zorla tutup rızası haricinde zina ve tasarruf ettiğini belirtmiştir. Bu olayda Ümmü'nün sekiz aylık hamile olması ve olayın üzerinden sekiz ay geçtikten sonra mahkemeye başvurması önemlidir. Tabii ki Ümmü çocuğun babasının İsmail Beşe olduğunu ileri sürmüş, mahkeme de olayı ispatlamasını ya da isnadını destekleyecek şahit getirmesini talep etmiştir. Fakat Ümmü şahit getiremediği gibi İsmail Beşe'nin böyle bir olayı yapabilecek birisi olduğuna dair kendisini destekleyecek kimseyi de bulamamıştır. Mahkeme ispatlanamayan bu durum için İsmail Beşe'ye herhangi bir yaptırım öngörmediği gibi Ümmü'yü herhangi bir kavgaya girmemesi ve ondan uzak durması için de uyarmıştır (BŞS, 706: 88b-1). İslam hukukuna göre hamilelik zina suçu için delil teşkil etmesine rağmen davanın devamında Ümmü için ne gibi bir ceza öngörüldüğünü takip etmek mümkün değildir. Halbuki her zaman böyle olmuyordu. Onyedinci yüzyılda Kahire'de bir tecavüz davasında kadın, bir adamın kendisini ölümle tehdit ederek tecavüz ettiğini ileri sürerek, mahkemeden adamın cezalandırılmasını talep etmiştir. Ancak kadın tecavüz olayına tanık gösterememiş ve hatta suç isnat edilen adam suçu reddettiği gibi kadının hafif bir kadın olduğunu ileri sürerek, mahkemeye bu iddiasını destekleyen şahitler bile getirmiştir. Mahkeme bu olayda kadını suçlu bulmuş ve Balıkesir'deki olaydan farklı olarak kadını uyarmakla kalmamış, mahalleden sürülmesine karar vermiştir (Sonbol, 2000: 209). Bir başka olay da

ise kadın zorla evine girildiği ve kendisine tecavüz edildiği iddiasıyla mahkemeye başvurarak, bekaretinin gitmesi karşılığında sanıktan tazminat istemiştir. Bunun üzerine mahkemeye çağrılan sanık suçu reddettiği gibi kendisinin güvenilir birisi olduğunu gösteren şahitler dahi göstermiştir. Şahitler, olay saatinde kadının evinin tam karşısında olan dükkanlarının önünde oturduklarını, olayın olduğuna dair hiçbir şey görmediklerini ve işitmediklerini söyleyerek adamı desteklemişlerdir. Mahkeme şahitler ve adamın yemin etmesi üzerine kadının iddialarını geçersiz saymış ve kadını annesiyle birlikte şehirden kovmuştur. (Sonbol, 1996: 285) Bir başka ispatlanamayan olayda ise durum daha farklı bir hal alarak, kadın için hapis cezası öngörülmüştür. Bu olay kadının anlattığına göre şu şekilde meydana gelmiştir: Adam kadından genç bir kızı bir binaya getirmesini istemiş, kız da istenilen yere kadınla birlikte gitmiştir. Arkalarından gelen adam binaya girince kadına tecavüz etmiştir. Bir süre sonra kadın başka bir adamla evlenmiş, fakat evliliğinin üzerinden 28 gün geçince kocası hamile olduğunu anlamış ve kadın mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme davada kadını ve sanığı dinlemiş ve yine kadının şahit getirmesini istemiştir. Kadın kendi söylemini doğrulayacak şahit getiremediği gibi adam da suçlamaları tümüyle reddetmiştir. Bunun üzerine mahkeme kadın aleyhine karar vererek, cezaevine göndermiştir (Sonbol, 2000: 210). Tabii ki buradaki olayda mahkeme kadının bir kızı adamın istediği bir yere götürerek, zaten yasadışı bir olaya karışmış olmasını dikkate almış olmalıdır.

Dört olayda da kadınların suçları ispatlayamamaları önemli bir durum olduğu gibi gerek sanıkların ve gerekse kurbanların toplumsal konumları kararlarda önemli rol oynamıştır. Balıkesir’de meydana gelen olayda sanığın ve kadının durumunu ortaya koyan iyi hal soruşturması yapılmamıştır. Çünkü kadın hamiledir ve suçu sabittir. Sadece kadından iddiasını ispatlaması için mahkemeye tanık getirmesi istenmiştir. Hemen bütün tecavüz olaylarında olduğu gibi burada da kadın tanık getiremediği gibi olayın üzerinden sekiz ay gibi uzun bir sürenin geçmesi mahkemenin kararının kadının lehine olmamasında etkili olmuş olmalıdır. Mısır’daki olay gibi kadın sanıktan tazminat istememiş, *mûceb-i şer’in* icra edilmesini istemiştir. İsmail’in Beşe’nin²⁹ askeri sınıftan olmasının kararı etkilediği düşünülebilir. Yine bu gerekçe sanık için iyi hal soruşturmasına gerek duyulmamış olmasının ve hatta yemin etmesinin bile istenmemesinin sebebini açıklamaktadır.

Mahkemenin karar vermesinde kurbanın olduğu kadar, ki Balıkesir’de meydana gelen olayda olduğu gibi, sanığın toplumsal konumu ve toplumun sanığa bakış açısı da etkin rol oynamaktadır. Buna dair üç olay meydana gelmiştir. Bunlardan ikisi Balıkesir’in Hacı İshak mahallesinde, diğeri ise

Balıkesir'e bağlı Resuller köyünde meydana gelmiştir. Olayların gelişimi şu şekilde olmuştur. Birinci olayda tecavüze uğrayan ve mahkemeye başvuran Mehmed'in annesidir. Hatta mağdur olan Sultan mahkemeye oğlu ile birlikte başvurmuştur. Şikayetlerinde şehirde eşkıya olarak bilinen Mehmed Beşe, Çikin Kelle Mehmed Beşe ve Çoban Ebu Bekir Beşe adındaki kişilerin Ramazan ayında ve hatta kutsal Kadir Gecesi'nde evi basarak, Sultan'a tecavüz ettiklerini ileri sürmüşlerdir. Mahkeme hemen her zaman olduğu gibi suçlular hakkında Balıkesir'in ileri gelenlerinin görüşüne başvurmuştur. Balıkesir'in ileri gelenlerinden Müderris Mehmed Efendi, Es-seyyit El-Hac Yahya Çelebi, İmam Hacı Mustafa Efendi, Kethüdayeri³⁰ Mustafa Ağa, Çeribaşı Mehmed'e sanığın kayıtların ifade ettiği şekliyle *sû-i hâlini* sormuştur. Şahitliklerine başvuru olan kişiler, olaya tanıklık etmedikleri için sadece eşkıyalar hakkında daha öncede bu gibi filleri işleyip işlemedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Sanık ya da sanıklar daha önce birkaç olaya karışmışlardır. Bu vakalardan birisi Bernak adlı Gayr-i müslimin evini basarak karısına tecavüz etmeleri ve han basıp bir diğer Dimitri adındaki Gayr-i Müslimi yaralamalarıdır. Mahkeme en sonunda eşkıyalardan Mehmed'in idamına karar vermiştir (BŞS, 711 B: 9a-1). Olayda birkaç kişinin adının geçmesine rağmen sadece Mehmed idam edilmiştir. Muhtemelen Mehmed eşkıyaların önde geleni olmalıdır. Olayda adı geçen diğer sanıkların ne gibi cezalar aldıklarını mahkeme kararında isimlerinin yer almaması nedeniyle takip etmek mümkün olmamaktadır.

Diğer tecavüz olayında sanığın suçu reddetmesine rağmen daha önce başka suçlara karışmış olması hasebiyle mahkeme davacının lehine tavır almış ve hatta sanığın idam edilmesi yönünde karar vermiştir. Olay şöyle gelişmiştir: Yine Hacı İshak mahallesi sakinlerinden Mehmed mahkemeye başvurarak aynı şehirden Ali Fakih mahallesinde oturan Çobanoğlu adıyla ün salmış Mehmed'in gece evine girdiğini ve karısına saldırdığını, malını yağmaladığını ileri sürmüştür. Sanık Mehmed kendisine isnat edilen suçları kabul etmemiştir. Davacı Mehmed sanığın *sû-i hâlinin* şehrin ileri gelenlerine sorulmasını istemiştir. Mahkeme bu talebi yerinde görerek, sanığın toplumsal konumunu ve şehirde nasıl bilindiğini araştırmıştır. Soruşturmada Balıkesir'in ileri gelenlerinden Müderris Mehmed Efendi, Es-Seyit El-Hac Yahya Çelebi, İmam Hacı Mustafa Efendi, Kethüda yeri Mustafa Ağa Çeribaşı'ya başvurulmuştur. Yapılan tahkikat sonucunda şehrin ileri gelenleri, sanık Mehmed'in ahlaksız, eşkıya birisi olduğuna dair görüş bildirmişlerdir. Bunun üzerine mahkeme sanığın suçu kabul etmemesine rağmen aleyhinde karar vermiş ve hatta idam cezasını uygun görmüştür (BŞS, 711 B: 8b-1).

Bu olayda en önemli noktalardan birisi sanığın toplumun önde gelen kişileri

tarafından sadece bir kadına tecavüz edebilecek birisi olarak değil aynı zamanda eşkıya olarak nitelendirilmesi ve bu meyanda mahkemeye beyanat vermeleridir. Mahkemenin karar vermesinde yani sanığın suçlu olarak görülmesinde daha önce bu gibi fiilleri işlediği kanaatinin oluşması etkili olmuş olmalıdır. Ne var ki her zaman tecavüz olayının ispatlanmasında ya da itiraf edilmesinde mahkeme ölüm cezası vermemiştir. Nitekim Balıkesir'e bağlı Resuller köyünden Şaban mahkemeye başvurarak aynı köyden Mustafa'nın gece evine girerek karısına tecavüz etmek istediğini, kendisinin uyandığını ve Mustafa'nın da tam bu esnada kaçtığını bildirmiştir. Şaban olayın soruşturulmasını ve sonuçta *icra-yı hak* olunmasını talep etmiştir. Mahkeme şahitleri de çağırmıştır. Sanık Mustafa mahkemede suçunu itiraf ettiği gibi aynı köyden İbrahim'in de karısını tasarruf ettiğini ifade etmiş, şahitler de onun itirafını tasdiklemişlerdir. Bunun üzerine mahkeme Mustafa'nın köyden kovulmasına karar vermiştir. (BŞS, 700: 16a-3). Mahkemenin Mustafa'nın cezasını tespit ederken sadece tecavüz suçu işlenmesini değerlendirmiş, sanığın eşkıyalık, hırsızlık gibi başka suçları olmamasını iyi hal olarak görmüş ve cezayı ona göre belirlemiş olması muhtemeldir. Bu nedenle mahkeme yukarıda olduğu gibi idam cezası kararı vermeyerek, sanığın mahalleden sürülmesi kararı ile yetinmiştir.

Yine Balıkesir'e bağlı Okuf adlı köyde bir tecavüz olayında sanığa kürek cezası verilmiştir. Okuf köyünde yaşayan Elif vekili aracılığı ile başvurduğu mahkemede aynı köyde oturan Mehmed'in evine girdiğini kızı Hatice'ye tecavüz etmek istediğini, karşı çıktığında ise kendisini dövdüğünü ileri sürmüştür. Mahkeme öncelikle köy ileri gelenlerinden Mehmed'in durumunun sorulmasına karar vermiştir. Soruşturma sonucunda köy ileri gelenleri Mehmed'in eşkıya olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bunun üzerine mahkeme Mehmed'e *ıslah-ı nefis* olunması için beş sene kürek cezası verilmesini uygun görmüştür (BŞS, 697: 20b-1).

Bu olaylardan başka Balıkesir'de dört tane daha tecavüz davası vardır. Ancak bu olayların sonucunu mahkeme tutanaklarından takip etmemiz mümkün değildir.³¹ Yine Balıkesir'de kadınlara karşı yönelik tecavüz olaylarında Ümmi ve Sultan da olduğu gibi 2 olay hariç hemen hepsinde mahkemeye kendilerinin geldiği dikkati çekmektedir.³² Çünkü tecavüz davaları diğer davalar gibi değildir. Fiil gerçekleşmiş ve ortaya ispatlanması çok zor bir durum çıkmıştır. Bu nedenle tecavüz ile karşılaşan kadınların aileleri tarafından da dışlanmış olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Ancak daha çok sarkıntılık, laf atma ya da haklarında zina yaptığı şeklinde şayia çıkan kadınların ise kendileri, kocaları, babaları³³ ya da vekilleri aracılığı ile mahkemeye başvurduklarını görmekteyiz. Nitekim buna dair bir çok olaydan birisi Balıkesir'e bağlı Esenler

köyünde meydana gelmiştir. Saldırıya maruz kalan kadının kocası Piyale, mahkemeye başvurarak, fiil-i şeni yani tecavüz kastıyla evine girilmesinde karısının herhangi bir suçu olmadığını ortaya koymak istemiştir (BŞS, 700: 16-a/1 [41]). Koca muhtemelen tecavüz kastıyla evine girilme olayından sonra toplum nazarında karısının alabileceği konumu düşünerek, mahkeme yoluyla hem karısının hakkını aramak, hem de karısı nedeniyle kendisinin toplumsal konumunda meydana gelebilecek zararı önlemeyi amaçlamış olmalıdır. Tecavüz, tecavüz kastıyla eve girme, sarkıntılık ve laf atma olaylarında saldırıya maruz kalan kadınların mahalle ya da köyde itibar kaybedebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Resuller köyünde olduğu gibi Esenler köyünde de Piyalenin isteği üzerine köyün imamının da içinde bulunduğu köy ileri gelenlerinden sanık Mehmed'in durumu sorulmuştur. Köy ileri gelenleri Mehmed'e kefil olmamışlar, hatta bu gibi olaylara daha önce de katıldığını ifade etmişlerdir (BŞS, 700: 16-a/1 [41]). Bu olayda mahkemenin sanığa ceza verip vermediğini takip edemiyoruz. Her iki olayda dikkatimizi çeken noktalardan biri kadınlar için iyi hal soruşturmasına gerek görülmemiş olmasıdır. Burada sanıkların zaten toplum tarafından eşkıya olarak nitelendirilmesi ve kendilerine kefil olunmamasının etkisi olduğu bir gerçektir. Başka bir olayda kadının olayın sanığı ile birlikte iyi hal soruşturmasına tabi tutulması bu durumun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü sanık için eşkıyalık yaptığı ya da başka herhangi bir suça iştirak ettiğine dair bir emare yoktur. Bu olay Balıkesir'in Bayad köyünde meydana gelmiştir. Bayad köyünden Mustafa mahkemeye başvurarak Abdullah'ın karısı Medine'ye çeşitli işaretlerle ve sözlerle (Hilaf-ı şer'i kelimât) sarkıntılık ettiğini ve bu nedenle sanık hakkında davacı olduğunu ifade etmiştir. Öncelikle Abdullah olayı inkar etmiştir. Sanığın "keyfiyet-i hali" köy ileri gelenlerinden sorulduğunda, imam dahil sorulan herkes Abdullah'a kefil olduklarını beyan etmişlerdir. Mahkeme aynı zamanda Medine'nin de "keyfiyet-i hâlini" soruşturmuştur. Medine için "bu ana gelinceye kadar sû-i hâline vâkif olmadık ve kendi halinde müstakîme hatundur" ifadeleriyle güvenilir olduğu tescil edilmiştir (BŞS, 700: 6-a-3). Mahkeme bu konuda herhangi bir karar almamıştır. Ancak olay kapanmamış, ya da Medine için köyde iyi şeyler düşünülmemiş olmalı ki Mustafa yeniden mahkemeye başvurarak, Abdullah'ı bir kez daha dava etmiş ve olayın soruşturulmasını istemiştir. Bu defa mahkeme Abdullah'tan "hilaf-ı şer'i kelimât" etmediğine dair yemin etmesini talep etmiştir. Ayrıca Abdullah hakkında yine iyi hal soruşturması yapılmıştır. Köy ileri gelenleri birinci seferde olduğu gibi Abdullah'ın güvenilir birisi olduğunu, her haline kefil olduklarını beyan etmişlerdir. (BŞS, 700: 6b-2).³⁴

Bazı tecavüz ve sarkıntılık teşebbüslerinde şehrin yöneticilerinin adamlarının da olaylara sebep olduklarını görmekteyiz.³⁵ Mesela Şeyh Lütfullah mahallesinden oturan Raziye kendisini bu neviden bir olayın içerisinde bulmuştur. Selime adlı bir kadın Raziye'ye gelerek para karşılığında (iki kuruş) subaşının adamları ile birlikte olmasını teklif etmiştir. Teklifi kabul etmeyen Raziye'yi Selime evine gece adam göndermekle tehdit etmiştir. Tehdidi dikkate almayan Raziyenin evine gece dört beş levent gelmiş, kapısını kırarak, içeriye girmeye teşebbüs etmişlerdir. Feryadına yetişen komşular sayesinde kurtulan Raziye, mahkemeye başvurarak, olaya sebep olanlardan davacı olmuştur. Bu olayda da hemen hemen diğer olayların hepsinde olduğu gibi öncelikli olarak sanıklar hakkında değil davacı kadın hakkında iyi hal soruşturması yapılmıştır. Mahalle ileri gelenlerinin Raziye için kefil olmaları üzerine olayın başlangıcını oluşturan Selime mahalleden kovulmuştur. Ancak kapıyı kıran leventler hakkında mahkeme kararında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bu kişilerin Subaşının adamları olması mahkemenin gündemine girmelerini engellemiş olabilir. Ya da Raziye gece kapısına gelen kişileri teşhis edememiş olabilir. İkinci ihtimal daha kuvvetli gibi görünmektedir. Çünkü Raziye mahkemede olayı anlatırken evine girmeye çalışanların ne isimlerini ne de eşkallerini verebilmiştir. Böylece olayda belirgin olarak yer alan Selime'nin cezalandırılması, olaya sebep olması ya da olayda aracı olmasından ileri gelmektedir (BŞS, 700: 7a-4 [42]). Yine bir başka olay da Balıkesir'e bağlı Gökköy'de meydana gelmiştir. Köy ahalisinden Ali mahkemeye başvurarak karısı hakkında Ehl-i Örf taifesinin asılsız dedikodu çıkardıklarını, karısının durumunun köy ahalisinden sorulmasını talep etmiştir. Köy ileri gelenlerine Ali'nin karısı Meryem'in durumu sorulduğunda, "Kendi halinde dindar ve müstakime hatundur" şeklinde görüş bildirmişlerdir (BŞS, 698: 75a-5).³⁶ Böylece kadın köy halkının gözünde aklanmış ve kendi ile birlikte kocasının toplumsal itibarı zarar görmemiştir.

Balıkesir mahkemesine yansıyan olaylar içerisinde kadınlara yönelik sû-i hâl davaları da önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle kadınların kocaları, eşleri hakkında ileri sürülen iddiaları bertaraf edebilmek için mahkemeye başvurarak tahkikat yapılmasını, eşlerinin bu gibi önemli bir konuda zarar görmelerinin önüne geçilmesini istemişlerdir. Ya da kadınlar namus ve iffetlerine herhangi bir zarar gelmesi ihtimali olduğunda namus ve iffetlerini korumak amacıyla mahkemeye başvurmaktan çekinmemişlerdir.³⁷ Bu gibi davalar Balıkesir'de on yedinci yüzyılda vardır. On sekizinci yüzyıl başlarından itibaren diğer adli davalarda olduğu gibi sû-i hâl davaları da mahkeme kayıtlarında yer almamaktadır.

Ancak Balıkesir'de bu gibi davalarda davalıların ne gibi ceza aldıklarını

takip etmek oldukça güçtür. Sadece iftira ve soruşturma sonucu mahkeme kayıtlarına geçmiştir. Soruşturma sonuçları genellikle kadınlar lehinedir. Mahkemeye yansıyan 62 davadan 46 tanesi kadınlar lehine sonuçlanmıştır. Kadınların lehine olmayan durumlar da tabii ki vardır. Mesela Çinge köyünde vukubulan olayda olduğu gibi, 16 soruşturma, kadınlar aleyhine sonuçlanmıştır. Kadın hakkında yapılan iyi hal soruşturmasında köy ileri gelenleri aleyhte şahitlik ettikleri ve kadına kefil olmadıkları için koca, karısını "Ahalinin kem dediği avrat bana dahi yaramaz" ifadesiyle boşamıştır (BŞS 694: 52b-4). Kadının sosyal statüsünün bu ifadede görüldüğü gibi ne denli zarar gördüğü ve kocanın ise toplumsal statüsünün artık kabul görmeyeceği düşüncesiyle boşanma seçeneğini uygulaması dikkat çekicidir. Koca ispat edilemese bile zan altında kalan bir kadınla evli kalmayı göze alamamıştır. Toplumsal kabullerin kişiler üzerinde etkili olduğu bir gerçektir.

Gelincik köyündeki diğer bir olayda ise Fatma kocası tarafından bazı isnatlar gerekçe gösterilerek boşanmıştır. Bu defa Fatma'nın babası mahkemeye başvurarak kızı için iyi hal soruşturması talep etmiştir. Yapılan tahkikat sonucunda Fatma için köy ileri gelenleri "müstakîme hatundur" diyerek isnadı reddetmişlerdir (BŞS, 694: 73a-2, 3, 1024). Sonuçta Fatma'nın kocasıyla yeniden evlenme talebi var mı bilmiyoruz. Buna dair bilgi kayıt edilmemiş. Muhtemelen koca Fatma'yı boşamak istemiş ve belki de kendisi suç isnadında bulunmuştu. Hakkında söz olan bir kadını boşamak meşru bir hak olarak kabul görebilmektedir. Bu örneklerle rağmen tersi durum da ortaya çıkabilmektedir. Yani koca her zaman kadına yönelik iftiranın mahalleli tarafından doğrulanması durumunda boşanma seçeneğini düşünmemiştir. Balikesir'in Oruç Gazi mahallesinde oturan Ayşe'nin başına gelen olayda olduğu gibi. Ayşe şehrin nalbantlarından Kara Mehmed ile birlikte yakalanmış ve hatta iyi hal soruşturmasında şahitler Ayşe aleyhinde de görüş beyan etmişlerdir. Ancak Ayşe'nin kocası karısı lehine şahitlik ederek boşanmayı reddetmiştir (BŞS, 694: 98-4, 5).

Toplumdaki bazı olaylar da bir aile ya da bir kadın hakkında kötü düşünülmesine neden olabilmektedir. Birinin evine hırsız girmesi bunlardan birisidir. Dinkçiler mahallesinde oturan Mustafa böyle bir olayın mağduru. O, evine hırsız girmekle mağdur olduğu gibi karısı hakkında ya da kendi hakkında değişik yorumların yapılması ile de bir defa daha mağdur olmuştur. Bunun üzerine mahkemeye başvurarak karısı ve kendi hakkında soruşturma yapılmasını istemiştir. Her zaman olduğu gibi mahkemenin tahkikatı yapacağı yer ise mahalledir. Bu soruşturma, Mustafa ve karsı için lehte sonuçlanmıştır (BŞS, 700: 24a-4). Hatta bazen genç kızlar hakkında çıkan dedikodular bile

sû-i hâl soruşturmasını zorunlu hale getirebilmektedir. O zaman devreye ebeler girerek, kızın bakire olup olmadığını kontrol etmektedirler. Çünkü Balıkesir’de meydana gelen olayda da iyi hal soruşturması yapılmadan, ebeye başvurulmuştur. Kalaycı Mehmed kızı Raziye için “Gulamı ile muamelesi şâyi’dir” iddiasının geçersizliğini kanıtlamak için ebe Şehriban Hatuna başvurmuştur. Raziye, ebe Şehriban Hatunun “validesinden nice doğdu ise öyledir” açıklaması ile aklanmıştır (BŞS, 698: 71a-4). Tabii ki neden ebeye gerek duyulduğu sorusu da akla gelmektedir. Aynı zamanda iyi hal soruşturması yapılmadan mı ebeye başvuruldu ya da soruşturma yapıldıktan ve sonuç aleyhte çıktıktan sonra mı ebeye başvuruldu sorularının da cevabını vermek mümkün görünmemektedir. Muhtemelen evli ya da dul olmadığı için aile doğrudan bakire olup olmadığının ebe tarafından kontrol edilmesiyle kimsenin su-i zannına mahal bırakmayacak bir sonuca ulaşmak istemiş olmalıdır. Raziye’nin bir ebeye muayene edilmesini mahkeme talep etmiş de olabilir.³⁸

Çoğu zaman bir kadın veya erkek hakkında zina isnadı varsa bunu toplum, genellikle kadının ya da erkeğin kapısına katran sürerek olayı afişe etme yoluna gitmektedir.³⁹ Ayrıca bu yolla toplum, şehirde Subaşıyı, imamı ve mahalleliyi, köyde ise köy imamını göreve davet etmektedir. Nitekim Veli’nin kapısına katran sürüldüğü için Subaşı Rıdvan olayı mahkemeye taşımıştır. Kadı mahalle imamı dahil olmak üzere bir çok kişiden Veli ve ailesinin durumunu sormuştur. “Bundan akdem İbrahim Paşa zamanında bir fesadı söylendi şer’an nesne sabit olmadı şimdiki hususta dahi mezbûrun zevcesi ve mezkûr dindar müstakim kimselerdir...” şeklinde şahitlerin ifade vermesi üzerine olay kapanmıştır (BŞS, 696: 9b-4). Ancak Veli kız kardeşi için de iyi hal soruşturması yapmak durumunda kalmıştır (BŞS, 696: 9b-5). Bazen da kapıya katran sürülmesi adli olaylara neden olabilmıştır. Buna dair Balıkesir’in yeniçerilerinden birisinin yine Balıkesir’de Dellak Mehmed’i bıçaklaması örnek gösterilebilir. Yeniçeri mahkemedeki ifadesinde Dellak Mehmed’in kız kardeşinin kapısına sürülen katranın faili olduğunu sandığını ve bunun için bıçakladığını söylemiştir (BŞS, 694: 50a-4).⁴⁰ Bu, her zaman iftiraya uğrayan kadınların mahkemede aklanması ile olayın kapanmadığını göstermektedir. Kadınların birinci derecede akrabaları zaman zaman daha sert tepkiler ortaya koyabilmektedirler.

Kapıya katran sürülmesi toplumun her kesimi için geçerlidir. Yani Müslim, Gayr-i Müslim ayırımı yoktur. Çünkü bu defa kapısına katran sürülen bir Gayr-i müslimdir. Kapısına katran sürülen Vasili, mahkemeye başvurarak, kendisi ve karısı Zefire hakkında iyi hal soruşturması yapılmasını talep etmiştir. Ona göre kapısına sürülen katran toplumun ona bakış açısını değiştirecek ve yanlış düşüncelerine neden olacaktır. Mahkeme tarafından yapılan tahkikat

sonucunda ikisi için de mahalleli olumlu kanaat bildirmiştir. Ancak burada belirtilmesi gereken noktalardan birisi mahkeme kaydındaki söylemlerin Müslümanlarınkinden farklı olmasıdır. Mesela Müslüman erkekler için oğlu manasında *bin* (İbrahim bin Mustafa, BŞS, 694: 65b-3), kadınlar için ise kızı manasında *binti* (Nesli binti Şaban, BŞS, 701: 12a-2) tabirleri kullanılırken Vasili için oğlu anlamında *veled-i* kelimesi uygun görülmüştür. Yine Müslüman erkek ya da kadınların iyi hallerini tanımlamak için *müstakîme*, *dindar*, kelimeleri seçilirken, Vasili ve karısı Zefire için “mahallemizde sakin ve sakinedirler sû-i hâllerine vâkıf olmadık” şeklinde tanımlama yapılmıştır (BŞS, 701: 10b-5).

Bazen de yanlışlıkla kapıya sürülen katran kişilerin toplumdaki konumunu kaybetmesine neden olmaktadır. Nitekim böyle bir durumla karşılaşan kişiler, toplum nazarında eski itibarlı mevkiini yeniden kazanabilmek için mahkemeye başvurarak kendi ve ailesi hakkında iyi hal soruşturması yapılmasını talep etmek mecburiyetinde kalmaktadırlar. Atnos Köyünden Mustafa da mahkemeye bu nedenle başvuranlardan birisidir. Mustafa'nın mahkemedeki ifadesine göre Abdullah'ın kapısına katran sürülürken kendi kapısına da katran sürülmüştür. Bu nedenle kendisi, karısı ve oğlu için köy halkından *keyfiyet-i halinin* sorulmasını talep etmiştir. Soruşturma sonucu Mustafa ve ailesi lehinedir (BŞS, 699: 21a-2).⁴¹ Yine bir başka olayda kapısına katran sürülen kişi bir erkektir. Mehmed muhtemelen evli değildir. Çünkü sadece kendi için soruşturma yapılmıştır (BŞS, 698: 70b-6).⁴² Balıkesir'de yedi tane katran sürülme olayı vardır. Bunlardan dört tanesinde olayın soruşturulması için erkekler mahkemeye başvurmuşlardır. Bir olayı yaralama nedeniyle takip edebiliyoruz. Diğer ikisinde ise resmi merciler olayı mahkemeye taşımışlardır.

Sonuç olarak kadınlara yönelik suçlarda Balıkesir'de karşılaştığımız tecavüz olaylarında olayın kesin olarak itirafı sonucu mahkemenin ölüm cezasına varan cezayı öngörmesi ancak bir olayda vuku bulmuştur. Bir diğer olayda ise suçun itiraf edilmemesine karşın, sanığın eşkıya olarak nitelendirilmesi, mahalle ileri gelenlerinin bu meyanda beyanda bulunmaları, mahkemenin ölüm cezası vermesinin sebebi olarak görünmektedir. Diğer bir dava olan Ümmü'nün olayında ise durum çok farklıdır. Bu davada öncelikle üzerinde durulması gereken nokta, olayın üzerinden sekiz ay geçtikten sonra ve yine sekiz aylık hamileyken Ümmü'nün mahkemeye başvurusudur. Neden Ümmü, sanığı dava etmek için bu kadar süre beklemiştir? Ya da bu kadar bekledikten sonra neden mahkemeye başvurma gereği hissetmiştir? Öncelikle olayın artık saklanamayacak boyuta gelmesi ve bu nedenle Ümmü'nün köydeki konumunun kötü bir hal alması, olayın üzerinden geçen uzun zamana rağmen mahkemeye başvurusuna sebep olmuş olabilir. Her şeyden önemlisi sanığın toplumsal

statüsünün Ümmü'ye göre daha itibarlı mevkide yer alması, mahkemeye başvuru sürecini geciktirme olasılığını da göz ardı etmemek gerekmektedir. Hatta bu durumda sanık hakkında diğer olaylardan farklı olarak iyi hal soruşturmasına gerek görülmemesi toplumsal statü gereği olmalıdır. Belki de Ümmü bu geçen süre zarfında İsmail Beşe ile evlenmeyi ummuş da olabilir. Sebebi ne olursa olsun Ümmü için sonucun büyük bir hayal kırıklığı olduğu gerçektir. Bir diğer tecavüz olayında da ise kürek cezası yine sanığın tecavüz suçu yanında başka suçlar da işlemiş olması önemlidir. Diğer suçlar onun ceza almasını kolaylaştırmıştır demek sanırsanız yanlış bir kanı olmayacaktır.

Bütün bunların yanında birkaç örnek hariç tecavüz olaylarını çok açık bir şekilde takip edemiyoruz. Çünkü çoğunlukla sadece şikayet kaydı düşülmüştür. Şikayetlerin genellikle kadınlar tarafından yapılması, tecavüz gibi bir suçun ispatlanması olasılığının bir hayli zayıf olması nedeniyle kadınları ailelerinin desteklenmedikleri şeklinde yorumlamak da mümkün görünmektedir.

On yedinci yüzyıl Balıkesir'inde kadınlara karşı yönelik suçlar içerisinde yer alan sarkıntılık, iftira gibi olaylar oldukça yoğundur. Mesela kocası evde varken ya da yokken, kadın suya giderken gibi çeşitli yer ve zamanlarda kadınlara tecavüz kast edilmiştir. Ya da çeşitli zamanlarda ve yerlerde sözle sarkıntılık edilmesi başka bir suç grubu içerisine girmektedir. Hatta kadınlar hakkında en çok rastladığımız durumlardan birisi de iftiradır. Bu, elde etmek istedikleri kadınları kolayca köşeye sıkıştırmak ve onlara istediklerini kabul ettirmek amacıyla yönelik olmalıdır. Burada şehrin ileri gelenleri arasında yer alan Ehl-i Örf taifesinin faaliyetleri önemli yer tutmaktadır. Bu tür bir nedenle suçlamaya maruz kalan kadınlar genellikle aklanmışlardır. Ancak mahalle ya da köy halkı arasında dolaşan şayiye bağlı olarak yapılan araştırmalar ise bazen olumlu sonuçlanmakla birlikte hiç de yabana atılamayacak kadar da kadın için olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Balıkesir mahkemesine yansıyan bu olayların büyük çoğunluğu köylerde meydana gelmiştir. Yaklaşık olarak mahkemeye 105 olay yansımıştır. Bunlardan 38 tanesi Balıkesir'in merkezinde kalan ise Balıkesir'e bağlı çeşitli köylerde, yani kırsal alanda meydana gelmiştir. Olayların yoğun olarak yaşandığı yıllar ise 1620-1625 yılları arasındadır.

Mahkemeye yansıyan olaylar arasında sû-i hâl davaları toplam 61 dava ile en yüksek çoğunluğu oluşturmaktadır. Bunu, 24 dava ile fiil-i şeni kasdı, yani tecavüze teşebbüs davaları izlemektedir. Bu, bize Balıkesir gibi orta ölçekli sancakta göz ardı edilemeyecek ölçüde suç işlendiği izlenimini vermektedir.

Sarkıntılık, tecavüz, kapıya katran sürülmesi gibi olayları kapsayan diğer davalar daha az bir orana sahiptir. Ancak olayların boyutunu ele aldığımızda sekiz tecavüz davası da Balıkesir için önemli bir yere sahiptir. Kadınlar

kendilerine karşı girilen teşebbüslerde umumiyetle tepkilerini ortaya koydukları gibi eşleri, babaları, kısaca aileleri tarafından da yalnız bırakılmamışlardır. Tabii ki kadına yöneltilen herhangi bir zannın bile kadının kocasının, babasının toplumsal statülerini sarmasından ileri geldiğini de unutmamak gerekmektedir.

Tablo 1: Balıkesir’de Kadınlara Karşı İşlenen Cinsel Suçlar*

Olaylar	Kadın	Koca	Baba	Zabit	Subaşı	Vekil (kadınlar)	Mahalle/ Köyün isteği	Diğer	Toplam
Katran		5		2					7
Sû-i hâl (lehte)	3	13	4	7	5	2		12	46
Sû-i hâl (aleyhte)		6		3	3	1	2	1	16
Fi’l-i Şen’i (kasdı)	7	12			1	2		2	24
Tecavüz	4	2				1		1	8
Sarkıntılık	2	2							4
Toplam	16	40	4	12	9	6	2	16	105

* Tabloda sütunlar olayı mahkemeye getirenleri belirtmektedir. Satırlar ise olay çeşitlerini ve buna bağlı olarak olay sayılarını ortaya koymaktadır.

NOTLAR

- ¹ Bu kelime yazar tarafından makale boyunca Şer’iyye olarak verilmişse de dergide dil birliği sağlama amacı ile KADIN/WOMAN 2000 editörü tarafından TDK İmla Kılavuzu esas alınarak Şer’iyye olarak değiştirilmiş, ancak kaynakçada eser isimleri aynen muhafaza edilmiştir. (Editor [N.Y.] notu).
- ² Osmanlı Devleti’nde kadının sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda durumunu ele alan çalışmalar kadın tarihi literatüründe önemli yer tutmaktadır. Osmanlı Devleti’nde kadının durumu için bkz. Faroqhi, 2000: 8-26; Fay, 2000: 27-46; Gerber, 1980: 231-244; Göçek & Baer, 2000: 47-62; Hanna, 1996: 143-154; Hathaway, 2002; Ivanova, 1996: 112-125; Jennings, 1975: 53-114; Meriwether, 1996: 219-235; Sonbol, 1996: 290-

306; Sonbol, 2005: 160-196; Ze'evi, 1995: 157-173; Zilfi, 1996: 290-306.

- 3 Osmanlı toplumunda kadınların hakları konusunda bilgi sahibi oldukları ve bu hakları kullanmaktan çekinmedikleri bir gerçektir. Miras, vasilik gibi bir çok konuda mahkemeye başvurmaktan ve haklarını talep etmekten çekinmemişlerdir (Göçek & Baer, 2000: 50; Jennings, 1975: 59; Gerber, 1980: 233). Buna rağmen köylü ve kentli kadınlar arasında bu anlamda bir ayırımın olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü köylü kadınların kent merkezlerinde yer alan mahkemelere kadar gitme olanakları sınırlıdır. Bu nedenle kırsal kesimde yer alan kadınlara dair kaynaklara ulaşmak oldukça güçtür (Faroqhi, 2000: 13). Bu durumu Balıkesir mahkemelerinde de görmek mümkündür. Mahkeme kayıtlarında yer alan kadınlar genellikle ya Balıkesir merkezde oturan ya da Balıkesir'e doğrudan bağlı, yakın köylerden gelmektedirler. Uzak yerlerden gelen kadınları mahkemede görmek hemen hemen hiç mümkün değildir.
- 4 İnalçık, bu makalesinde Şikayet Defterlerinin biçimleri, başvuru yöntemleri, şikayet konuları ve bunların değerlendirilme biçimleri üzerinde durmaktadır. Makalenin sonunda çeşitli şikayet konularını içeren belgeler yer almaktadır (İnalçık, 2000: 49-51). Fariba Zarinebaf-Shahr, ise makalesinde Osmanlı kadınının yerel mahkemelerde halledemediği konular için merkeze başvurma hakkı üzerinde durmakta ve bu durumu Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda içinde bulunduğu şartlarla özdeşleştirerek ortaya koymaya çalışmaktadır (Zarinebaf-Shahr, 2000: 241-250). Buna dair bir örnek 1054 yılında Balıkesir'de vardır. Merkezden gönderilen emir gereği olay sicile kaydedilmiştir (BŞS 700: 16a-1). Yine kardeşleri öldürülen iki kadının Divan-ı Hümayun'a başvurduğunu görüyoruz. Divan-ı Hümayun'dan gelen yazı gereği Balıkesir kadısı tarafından olay yeniden ele alınmış olmalıdır (BŞS, 698: 12a-1).
- 5 (Semerdjian, 2003: 60-85). Elyse Semerdjian, Halep Şeriye sicillerine dayanarak yaptığı bu çalışmada kadınlara karşı işlenen suçlar değil, tam tersine kadınların işledikleri suçlardan fahişelik ve fahişeliğe aracı olan kadınları ele almıştır.
- 6 Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman, biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok

esirgeyendir. (*Kur'an*, Mümtehine, 12); Peygamberin Hadislerinde de zina kesin bir dille yasaklanmış ve bu meyanda Müslüman kadınlardan biatin en önemli şartlarından biri olarak söz edilmiştir. Mümin kadınlar, Hz. Peygamber'in (a.s.) yanına hicret ettikleri zaman Yüce Allah'ın şu kavli ile imtihana çekilerek biat ederlerdi: Ey Peygamber! Mümin kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşturmak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek hususunda sana biat etmeye geldikleri zaman Hz. Aişe devamla: Mümin kadınlardan bu şartları kabullenen herkes artık Peygamber'e biat ederek sorumluluk altına girmiş olurdu. Hz. Peygamber, kadınlar bu şartları kendi dilleri ile ikrar ettikleri zaman onlara hitaben: "Artık gidiniz, biatinizi kabul ettim!" buyurdu. Allah'a yemin ederim ki Hz. Peygamber'in eli hiçbir kadının eline dokunmamış onlardan sözlü biat almıştır (Müslim, *Sahih-i Müslim*, Nr. 3470). Bir başka hadis de bu konuya açıklık getirmektedir. Allah Resulü (a.s.), "Helak edici olan yedi şeyden uzak durunuz" buyurdu. Ey Allah'ın Resulü! Onlar nedir? denildi. Allah Resulü: "Allah'a şirk koşturmak, sihir yapmak, bir hak karşılığı olması dışında Allah'ın haram kıldığı bir cana kıymak, yetim malı yemek, faiz (yoluyla elde edilen kazancı) yemek, düşmana hücum sırasında harpten kaçmak, zinadan uzak durmuş (onu hatırlıktan bile geçirmeyen) Müslüman kadınlara zina isnat etmek" buyurdu (Vehbe Zuhayli, 1994: 367).

- 7 'Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer sopa vurun', (*Kur'an*, Nur, 2).
- 8 Gayr-i muhsan (evli olmayan) kimse zina ettiği zaman celde (dayakla dövme) cezası haddi tatbik edilir. Muhsan olan yani evli olan kimse zina ettiği zaman ise uygulanacak ceza *recm* (taşlanarak öldürölme)'dir (Vehbe Zuhayli, 1994: 324-343). Köleler için dayak cezasının yarısı geçerli idi (Imber, 1996: 176).
- 9 Şahitler zina fiilini şüpheye yer bırakmayacak şekilde açık bir şekilde görmelidir. Imber, bunu *Kuyudaki ip gibi* (like a well-rope in well) ifadesiyle sarıh olarak açıklamaktadır (Imber, 1996, 178). Aynı yazar *Şeriatın Kanununa* adlı eserinde zina fiilinin tam tespiti için şahitlerin *biz onu kadınla, iğnenin sürme kabına girdiği gibi, cinsel ilişkiye girerken gördük* ifadesini kullanmalarını gerektiğini El-Kuduri'nin *Metn* adlı eserine dayanarak vermektedir (Imber, 2004: 220).
- 10 Zinanın dört şahitle sabit hale geleceği Kur'an'da "Kadınlardan fuhuş işleyenlere karşı içinizden dört şahit getiren" (*Kur'an*, Nur, 15); "Namuslu ve hür kadınlara (zina isnadıyla) iftira atan, sonra buna dair dört şahit

getirmeyen kimseler...” (Kur’an, Nur, 4) diye belirtilmiştir. Bu olayda üç şahit şahitlik etse, dördüncüsü olayı tam olarak görmediğini, sadece kişileri aynı yatakta gördüğünü (yorgan altında) söylese ve başka bir şey söylemese Hanefi mezhebine göre olay zina olmaktan çıkar ve had uygulanamaz. Hatta şahitlik yapan üç kişi zina isnadında bulunmak suçunu işlemiş kabul edilerek onlara kazf cezası uygulanması gerekir (Vehbe Zuhayli: 1994: 349).

- 11 İkrar eden kişi bu ikrarından son anda bile dönerse *had* uygulanmaz (Bilmen, 1950: 210). Ayrıca dilsiz ve sarhoş olanların itirafı geçerli değildir (Vehbe Zuhayli, 1994, 355). Bütün bunların yanında ikrar kesin delil olarak doğru kabul edilmesi için hakim in olayı araştırması ve doğru olup olmadığı hususunda kesin kanaate ulaşması gereklidir (Abdulkadir Udeh, 1978: 333).
- 12 Mes’ele: *Zeyd Hindi nikah olunmadan cebr ile tasarruf eylese şer’an Zeyde ne lazım olur?*
Elcevap: Muhsane ise katl olunur (Düzdağ, 1983: 157).
- 13 Osmanlı Devleti’nde uygulanan hukuk sistemi, sistemin işleyişindeki genel çerçeve için bakınız (Aydın, 2002: 15-19; Akgündüz, 2002: 21-41).
- 14 Fatih Kanunnamesi bu tür suçlara had yerine dayak veya suçlunun ekonomik durumuna göre ayarlanan para cezası öngörmüştür. Evli olanın zinasında fail gani (1000 akçeye gücü yeten zengin) ise 300 akçe, (600 akçeye gücü yeten) orta halli ise 200 akçe, (400 akçeye gücü yeten) fakir ise 100 akçe, çok fakir ise 40 akçe olarak tespit edilmiştir. Ergenin zinasında ise failin ekonomik durumuna göre 100, 50, 40 ve 30 akçe olarak tespit edilmiştir. (Kanunname’nin tam metni için bakınız (Akgündüz I, 1990: 347 vd.).
- 15 Zina suçu için Osmanlı Kanunnamelerinde öngörülen para cezaları, evli erkek ve kadın için suçlunun ekonomik durumuna göre düzenlemiştir ve 300, 200, 100, 50 akçedir. Bekarlar için ise ceza 100, 50, 30 akçe olarak tespit edilmiştir (Avcı, 2002: 93).
- 16 Osmanlı tarihinde sadece bir defa recm cezasının uygulandığını biliyoruz. O da 1680 yılında İstanbul’da meydana gelmiş, Yahudi bir gençle zina yapan Müslüman bir kadına recm uygulanmıştır (Kurt, 1999: 443). Ancak Osmanlı mahkeme kayıtları farklı tarihlerde ve yerlerde zina suçu için recm cezası kararının verildiğini göstermektedir. Bunlardan bir tanesi de Balıkesir mahkemesidir. Balıkesir’in Mendehorya köyünden Aşir adındaki bir genç amcasının beslemesi olan Ayşe ile zina yaptığı tespit edilmiştir. Olayın tespiti yine Ayşe’nin hamile olması ve hatta çocuğun doğmasıdır. Bunun üzerine

mahkemede her ikisi de suçlarını dört faklı mecliste itiraf etmişlerdir. Aşir'in evli olması üzerine mahkeme hakkında recm uygulanması kararını vermiştir (BŞS, 701: 16b-1). Ancak kararın uygulanıp uygulanmadığını takip edemiyoruz. Belki de Aşir daha sonra itirafından dönmüş olabilir. Böyle bir durumda ise recm düşmektedir (Abdulkadir Udeh, 1978: 338).

- 17 (Akgündüz, 1991: III, 191-193; Pulaha & Yücel, 1988: 31).
- 18 Dror Ze'evi, Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılda Kanunnâmelerde cinsellik suçları üzerine bir çalışma yapmıştır. Ze'evi, çalışmasında İslam hukukunda cinsellik suçları ve bunların cezalarını ele aldıktan sonra Osmanlı Kanunnâmelerinde cinsellik suçlarının nasıl algılandığı üzerinde durmaktadır (Ze'evi, 2001: 219-242).
- 19 Osmanlı Döneminde Mısır'ı ele alan çalışmasında Sonbol, bu konuya dikkat çekmektedir (Sonbol, 1996: 286).
- 20 Mahalle halkının gözünde bir kimsenin güvenilir olup olmadığının tespitinde kişinin beş vakit namaz kılması, özellikle camide cemaatle namaz kılması önemli bir ölçüt olarak kabul ediliyordu (Tok, 2005: 160).
- 21 Mahalle, şehirlerde mülki ve idari yapının temel birimidir (Ergenç, 1980: 180).
- 22 Osmanlı Devleti'nde mahalle ve köyde imamın görev ve sorumlulukları hakkında geniş bilgi için bakınız: (Beydilli, 2000: 178-187).
- 23 Balıkesir'in İzmirler mahallesinden Mustafa'nın karısı Fatma'yı Subaşı, Hüseyin ile ilişkisi olduğu gerekçesi ile mahkemeye getirmiştir (BŞS, 700: 19a-2). Yine Balıkesir'de Zaim olan Rıdvan ağa, Emine'yi hamile olduğu için dava etmiştir. Emine de köle Ali'den hamile olduğunu kabul etmiştir (BŞS, 694: 58a-4). Subaşı'nın mahkemelerde ve kazalardaki görev ve yetkileri için bakınız: (Jennings, 1978: 165-168).
- 24 (Ahmet Refik, 1988: 38). Nitekim bir başka hükümde imam ve müezzinlerin bir mahallenin ahvalinden sorumlu tutulduklarını görmekteyiz. Hüküm eğer mahallerinde ehl-i fesada sebep olan kişiler var ise öncelikle imam ve müezzinler, ve sonra da mahalle halkının sorumlu olduğunu açıkça belirtmektedir (Ahmet Refik, 1988: 39).
- 25 XVI. Yüzyılda Osmanlı toplumunun mahremiyeti ve mahremiyetin sınırları hakkında geniş bilgi için bakınız. (Yılmaz, 2000: 92-109).
- 26 Osmanlı Devleti'nde eşraf ve ayanların toplumdaki rolleri hakkında bakınız: (Ergenç, 1980: 105-118).
- 27 Mahalle-i Hacı İshak'da el-Hac Mehmed kızı Abide adlı kadını "nâmahrem

ile mu'amelesi şâyi'dir" deyü ehl-i örf taifesi rencide eder sual olunub ahvali tahrir olunmağın talep ederim didikde ... cem'î Müslümanlar hazırun olub mezbur Abide'nin "bu ana değin hilaf-i şer'i olduğuna vukufumuz yokdur. Kendi halinde dindar ve müstakime hatundur" deyü şahitlik etmişlerdir (BŞS, 698: 76a-2).

- ²⁸ *Kazf* suçu; Bir kadın veya bir kız birini ırzıma geçti diye şikayet edip ispatlayamasa, sanık da inkar ve yemin etse, *kazf* failine iki ağaca 1 akçe cürm cezası; bir kadın veya bir kızla cinsi münasebette bulunduğunu söyleyen, mağdurların inkar ve yemin etmesi halinde aynı cezaya çarptırılır; had cezası gerektiren *kazf* suçunda üç ağaca 1 akçe; ta'zir cezası gerektiren *kazf* suçunda ise iki ağaca 1 akçe cürm verilir (Avcı, 2002: 93). I. *Selim Kanunnâmesi*'nde de suç isnadında bulunanlar için ta'zir cezası gerektiren durumlarda iki ağaca bir akçe para cezası öngörülmüştür (Pulaha & Yücel, 1987: 17). Nitekim böyle bir durum İstanbul'da meydana gelmiştir. Davud Paşa yakınlarında Bayezid-i Cedid mahallesinde oturan Ahmet Ağa, komşusu Hacı Mustafa'yı kendisine "kafir, Kızılbaş, kadın kapatırsın" diye sövmüş ve namusuna iftira ettiği gerekçesi ile mahkemeye vermiştir. Mahkemeye iddiasını destekleyen şahitler de getirmiştir. Ahmed Ağa için yapılan iyi hal soruşturmasında evli, zinadan uzak birisi olarak tanındığı ve mahalleli tarafından böyle bilindiği ifade edilmiştir. Suçu sabit görülen Hacı Mustafa için mahkeme 80 değnek vurulmasına karar vermiştir. İstanbul Şeriye Sicili, 25: 142; Bir başka olay ise yine İstanbul'dadır. Ayşe'ye Hacı Salih "memleketinde zina ettin de geldin" şeklinde küfür etmiştir. Ayşe iddiasını şahitler ile kanıtlamıştır. Ancak Ayşe'nin iffetli olduğuna dair mahkeme kayıtlarına yansıdığı kadarıyla şüphe oluşmuştur. Bunun üzerine kadı, Salih'e sadece ta'zir cezası vermiştir (İstanbul Şeriye Sicili 25: 137; Akgündüz, II, 1989: 92-93).
- ²⁹ Beşe, Paşa kelimesinin hafifletilmiş söylenişidir. Daha çok yeniçeriler arasında kullanılırdı (Sertoğlu, 1986: 49).
- ³⁰ Kethüdayeri, herhangi bir kethüdaya vekalet eden veya muavinlik eden kimseye verilen isimdir. En ünlüsü Yeniçeri Ocağı'nda Kethüda beye vekalet eden kişidir. Ayrıca İstanbul haricinde taşrada Kapıkulu süvarisinin o bölgedeki en büyük amirine de kethüdayeri adı verilmekte idi (Sertoğlu, 1986: 183). Burada söz edilen Kethüdayeri Balıkesir Kapıkulu süvarilerinin amiridir.
- ³¹ Bunlardan birincisi Balıkesir'den Selime'dir. Selime evine girip tecavüz edenleri dava etmiştir (BŞS, 694: 20b-1). Diğer davada ise Selime gibi

mağdur olan Eski köyünden Ünzile mahkemeye gelmiş ve aynı köyden İbrahim'i dava ederek, İbrahim'in zorla bekaretini ziyan ettiğini beyan etmiştir (BŞS, 694: 65b-3). Üçüncü olay Balıkesir merkezde vuku bulmuştur. Kasablar mahallesinden Mehmed, kardeşi Memi'yi kendisi evde yokken (İstanbul'a gittiğinde), karısı Fatma'ya tecavüz ettiğini ileri sürmüştür. Memi olayı itiraf dahi etmiştir (BŞS, 697: 25b-3). Son olayda ise yazı merkezden Balıkesir kadısına gönderilir. Kasanlar köyünden Hacı İbrahim fiil-i şeniden hamile olan kızının hamileliğine son vermiştir. Kadı'dan olayın soruşturulması istenmektedir (BŞS, 701: 42a-1). Bu olayda kimin ne amaçla İstanbul'a giderek olayın yeniden soruşturulmasını istediği ya da olay daha önce Balıkesir mahkemesine yansıyıp yansımadiği izlenemedi.

- ³² Selime, Ramazan ve arkadaşlarının kendisini zorla alarak, tecavüz ettikleri gerekçesi ile mahkemeye şikayet etmiştir (BŞS, 694: 20b-1). Karye-yi Eskiden Ünzile yine aynı köyden İbrahim'i dava ederek, İbrahim'in, ağzına makrameyi tıkayarak tecavüz ettiğini bildirmiştir (BŞS, 694: 65b-3).
- ³³ Hacı İshak mahallesinde El-Hac Mehmed, kızı Abide için ehl-i örf taifesinin "nâmahrem ile mu'amelesi vardır" diye rencide ettikleri gerekçesi ile mahkemeye başvurmuş ve kızının aklanması amacıyla iyi hal soruşturması talep etmiştir. Mahkeme yaptığı tahkikat sonucunda, durumu mahalleliden soruşturarak Abide'yi aklamıştır (BŞS, 698: 76a-2).
- ³⁴ Balıkesir mahkemesine yansıyan sarkıntılık olaylarının sayısı oldukça azdır. Toplam beş olay meydana gelmiştir. Bu olayların üçünde kadın, diğer ikisinde de kadınların kocaları mahkemeye başvurmuşlardır. Bu olaylar şunlardır: Yörük taifesinden Halil, kölesi Abdullah'ı dava etmiştir (BŞS, 696: 22a-4); Dağpaşa köyünden Gülistan aynı köyden Veli'yi gece kocası ile yatarken yatağına elini soktuğu gerekçesi ile dava etmiştir (BŞS, 699: 4b-2,3,4); Bayad köyünden Mustafa aynı köyden Abdullah'ı karısına sabah akşam işaret ettiği için dava etmiştir (BŞS:700:6a-3); Atnos köyünden Güllü de Mehmed'i çeşmeden evine su taşırken başındaki makramesini almakla suçlamıştır (BŞS, 701: 3a-3).
- ³⁵ Bunlar için mahkeme kayıtlarında genellikle ehl-i örf tabiri kullanılmıştır. Mesela Demirci köyünden Nasuh Mirza karısı Abide için mahkemeye başvurmuştur. Ehl-i örf taifesinin Abide için "nâmahremde perhizi yoktur" diye şayia çıkararak, onu kötülemeye çalıştıklarını belirtmiştir. Mahkemeden karısının durumunun köy halkından sorulmasını istemiştir. Köy ileri gelenleri Abide hakkında olumlu kanaat bildirmişlerdir (BŞS, 698: 80a-3). Ehl-i örf: İdare memurları hakkında kullanılan bir tabirdir. Daha çok idari tedbirlerle

iş gören ve halkın ihtiyaçları ile ilgilenen kişileri tanımlar. İhtisap Ağası gibi (Pakalın, II, 1993: 510).

- ³⁶ Ehl-i Örf'ün sebep olduğu olay sayısı dokuzdur. Raziye'den farklı olarak diğerlerinde Ehl-i Örf'ün kadınlara yönelik fiili teşebbüsü yoktur. Öncelikle kadınların "nâmahremde perhizi yoktur" dedikodularıyla onları toplumdaki konumlarını sarsacak ifadelerle yıpratma yolunu tercih etmişlerdir. Bu olaylardan bir kaçışunlardır: Gökköy köyünde bir kadın Ehl-i Örf taifesinin hilaf-ı şer'i rencide eder diyerek mahkemeye başvurmuştur (BŞS, 698: 75a-5); Hacı İshak mahallesinden el-Hac Mehmed, kızı Abide için "nâmahrem ile mu'amelesi şây'îdir" diye dedikodu çıkardığını söylemiştir (BŞS, 698: 76a-2). Karaman köyünden Mustafa karısı Fatma için aynı gerekçe ile mahkemeden sû-i hâl soruşturmasının yapılmasını talep etmiştir (BŞS, 698: 76a-3).
- ³⁷ Bu gibi durumlar Balıkesir'de olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde de vardı. Kayseri buna en iyi örneklerden birisidir. M. Akif Erdoğan Kayseri ve Kıbrıs kadınları üzerine yaptığı araştırmalarda bu gibi davaların varlığını ortaya koymuştur (Erdoğan, 2000: 179; Erdoğan, 2003: 189). Özen Tok (2005) da Kayseri'de XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Kayseri'de mahalleden ihraç ve sû-i hâl davalarını mercuk altına almıştır. Makalede bir kişinin mahalleden ihracında veya sû-i hâlinin tespitinde mahalle sakinlerinin rolü irdelenmektedir (Tok, 2005: 155-173).
- ³⁸ Bu gibi olayların yanında tecavüz davalarında da ebeler uzman olarak görev alabilmektedirler (Semerdjian, 2003: 66).
- ³⁹ Katran: çam ağacından veya maden kömüründen yapılmaktadır. Ağır kokulu, yapışkan ve sürüldüğü yerden kolayca çıkmayan bir sıvıdır (Şemseddin Sami, 1317: 1075). Daha da önemlisi siyah renklidir. Kara renk Türk kültüründe umumiyetle kötü bir fiili ifade etmektedir (Ögel, VI, 1984: 439). Birisinin kapısına katran sürülmesinin birinci amacı devlet görevlilerini göreve davet etmektir. İkinci amacı ise zanlıların topluma açıklanması idi. Çünkü halk katran sürülen kişileri temize çıkıncaya kadar dışlayabilmekteydi. Kapıya katran sürülmesini toplumsal boyutu üzerine geniş bilgi için bakınız (Mutaf, 2007: 93-104); Balıkesir'de Mehmed'in kapısına katran sürülmüştür. Bunun üzerine Mehmed'in karısı soruşturma sonucunda aklanmıştır (BŞS, 698: 90b-4). Ayrıca mahkeme Dellak Mehmed'in durumunu ortaya koymak için soruşturma yapmıştır. Soruşturma Mehmed'in lehine sonuçlanmıştır (BŞS, 694: 50a-5).
- ⁴⁰ Mustafa, mahkemeye başvurarak, komşusu Murad'ın karısı hakkında söylenti

olduğu için kapısına katran sürüldüğünü, onun yanında kendi kapısına da katran sürüldüğünü ve bu nedenle karısı, oğlu ve kendi için iyi hal soruşturması yapılmasını mahkemeden talep etmiştir. Bunun üzerine köy ileri gelenleri mahkemeye çağrılmışlardır. İfadelerinde "...Murad'ın hatunu yaramaz nâm iledir feemmâ merkûm Mustafa'nın hatunu mezbure Saliha ve oğlu merkûm Ahmed ve kendisi salihler ve müstakîmlerdir, her vechile bu ana gelince yaramaz hallerini görmedik ve işitmedik, her vechile hüsn-i hallerini biliriz..." diyerek Mustafa'nın ailesini temize çıkarmışlardır (BŞS, 699: 21a-2). Başka bir olayda da Hüseyin'in kapısına katran sürülmüş.

- 41 "Karye-i Eftelye'den Mehmed bin Ali'nin Medine ve Fatma nam hatunlar ile muamelesi olduğu hususunda ahal-i karyeden istintak olundukda mezbûr Mehmed dindar müstakîm kimesnedir. Mezbûre hatunlar fahişe namına olub karyemizde sakine olduklarına razı değiliz." (BŞS, 698: 70b-6).
- 42 Kapısına katran sürülen diğer kişiler şunlardır: Mehmed (BŞS, 698: 90b-4), İsmail Bey (BŞS, 698: 89a-8).

Kaynaklar

- Abacı, Nurcan (2001). *Bursa Şehri'nde Osmanlı Hukuku'nun Uygulanması - 17. Yüzyıl*, Ankara.
- Acar, İsmail (2002). Osmanlılarda zina suçu ve cezası. İçinde: Güzel, Hasan Celal; Çiçek, Kemal & Koca, Salim (ed.). *Türkler*, Cilt X, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, (s. 83-90).
- Ahmet Refik (1988). *Onuncu Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı (1495-1591)*, İstanbul.
- Akgündüz, Ahmed (1989). *Şer'îye Sicilleri*, II, İstanbul.
- Akgündüz, Ahmet (1990). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, I, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Akgündüz, Ahmet (1991). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, III, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Akgündüz, Ahmed (1999) Kanunnâmelerdeki ceza hukuku hükümleri ve şer'î tahlili. *İslâmî Araştırmalar*, 13 (1): 1-16.
- Akgündüz, Ahmed (2002). Osmanlı Kanunnâmeleri (Doğuşu, Çeşitleri ve Tarihi Seyri). İçinde: Güzel, Hasan Celal; Çiçek, Kemal & Koca, Salim (ed.). *Türkler*,

- X, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, (s. 21-41).
- Avcı, Mustafa (2002). Osmanlı hukukunda para cezası. İçinde: Güzel, Hasan Celal; Çiçek, Kemal & Koca, Salim (ed.). *Türkler*, X, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, (s. 91-106).
- Aydın, M. Akif (2002). Osmanlı hukukunun genel yapısı ve işleyişi. İçinde: Güzel, Hasan Celal; Çiçek, Kemal & Koca, Salim (ed.). *Türkler*, X, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, (s. 15-19).
- Balıkesir Şeriye Sicili (BŞS), 693, 694, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 711.
- Beydilli, Kemal (2000). İmam. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXII, İstanbul, (s. 178-187).
- Bilmen, Ömer Nasuhi (1950). *Hukûk-ı İslâmiyye ve Islahatı Fıkhiyye Kamusu*, III, İstanbul.
- Cin, Halil & Akgündüz, Ahmed (1990). *Türk Hukuk Tarihi*, I, İstanbul.
- Develioğlu, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara.
- Düzdağ, M. Ertuğrul (1983). *Şeyhülislam Ebusuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul.
- Erdoğan, M. Akif (2000). Osmanlı Kıbrıs'ında kadınlar (1580-1640). *Tarih Boyunca Türklerde Ev ve Aile Semineri (25-26 Mayıs 1998)*, Bildiriler, İstanbul, (s. 155-200).
- Erdoğan, M. Akif (2003). Onaltıncı yüzyılda Kayseri Şer'i Meclisi ve Kayserili kadınlar. *IV. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri, (10-11 Nisan 2003)*, Yayına Haz: Ali Aktan, Ayhan Öztürk, Hasan Ali Şahin, Kayseri, (s. 187-195).
- Ergenç, Özer (1980). Osmanlı şehrinde esnaf örgütlerinin fiziki yapıya etkileri. *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1071-1920) Birinci Uluslararası Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Tarihi Kongresi Tebliğleri (11-13 Haziran 1977)*, Ed. Osman Okyar, Halil İncalcık, Ankara, (s. 103-109).
- Ergenç, Özer (1982). Osmanlı Klasik dönemindeki eşraf ve ayan üzerine bazı düşünceler. *Osmanlı Araştırmaları III*: 105-11
- Erim, Neşe (1984). Osmanlı İmparatorluğu'nda kalebendlik cezası ve suçların sınıflandırılması üzerine bir deneme. *Osmanlı Araştırmaları, IV*: 78-88.
- Faroqhi, Suraiya (2000). 18. yüzyıl Osmanlı kırsalında suç, kadınlar ve servet. İçinde: Zilfi, Madeline C. (ed.). *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (Çevr: Necmiye Alpay), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (s. 8-26).

- Fay, Marry Ann (2000). Kadınlar ve vakıflar: 18. yüzyıl Mısır'ında mülkiyet, iktidar ve toplumsal cinsiyetin nüfuz alanı. İçinde: Zilfi, Madeline C. (ed.). *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (çevr: Necmiye Alpay), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (s. 47-62).
- Gerber, Haim (1980). Social and economic position of women in an Ottoman city, Bursa 1600-1700, *International Journal of Middle East Studies*, 12: 231-244.
- Göçek, Fatma Müge & Bear, Marc David (2000). 18. yüzyıl Galata Kadı Sicillerinde Osmanlı kadınlarının toplumsal sınırları. İçinde: Zilfi, Madeline C. (ed.). *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (çevr. Necmiye Alpay), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (s. 47-62).
- Hanna, Nelly (1996). Marriage among merchant families in seventeenth century Cairo. İçinde: Sonbol, Amira El Azhary (ed.) (1996). *Women, the Family, and Divorce Laws in Islamic History*, Syracuse, (s. 143-154).
- Hathaway, Jane (2002). *Osmanlı Mısır'ında Hane Politikaları Kazdağlıların Yükselişi*, (Çevr: Nalan Özsoy), İstanbul.
- Heyd, Uriel (1973). *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, Oxford.
- İlgürel, Mücteba (1981). XVII. yüzyılda Balıkesir Şer'iyeh Sicillerine göre subaşılık müessesesi, VIII. *Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, II, Ankara, (s. 1275-1281).
- Imber, Colin (1996). Zina in Ottoman law. In: Imber, Colin (ed.). *Studies in Ottoman History and Law*, İstanbul, (s. 175-206).
- Imber, Colin (2004). *Şeriattan Kanuna Ebussuud ve Osmanlı'da İslami Hukuk*, İstanbul.
- İnalcık, Halil (2000). Şikayet hakkı: r -ı Hâl ve r -i Mahzar'lar. İçinde: İnalcık, Halil. *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet*, İstanbul, (s. 49-51).
- İpşirli, Mehmet (1982). XVI. asrın ikinci yarısında kürek cezası ile ilgili hükümler. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi Prof. Tayyib Gökbilgin Hatıra Sayısı*, 12: 203-248.
- Ivanova, Svetlana (1996). The divorce between Zubaida Hatun and Esseid Osman Ağa: Women in the eighteenth- century Shari'a Court of Rumeli. İçinde: Sonbol, Amira El Azhary (ed.). *Women, the Family, and Divorce Laws in Islamic History*, Syracuse, (s. 112-125).
- Jennings, Ronald C. (1975). Women in early 17th-century Ottoman judicial records - the Sharia Court of Anatolian Kayseri. *Journal of Economic and Social History of the Orient*, 18 (1): 53-114.

- Jennings, Ronald C. (1978). Kadi, court, and legal procedure in 17th c. Ottoman Kayseri. *Studia Islamica*, 38: 133-172.
- Karagöz, Mehmet (1999). Osmanlı'da şehir ve şehirli mekân - insan-beşeri münasebetler (XV-XVIII. yüzyıl). *Osmanlı*, ed. Güler Eren, IV: 103-110.
- Kurt, Abdurrahman (1999). Osmanlı'da kadının sosyo-ekonomik konumu. *Osmanlı*, ed. Güler Eren, V, Ankara, (s. 434-449).
- Meriwether, Margaret L. (1996). The rights of children and responsibilities of women: Women as wasis in Ottoman Aleppo, 1770-1840. In: Sonbol, Amira El Azhary (ed.). *Women, the Family, and Divorce Laws in Islamic History*, Syracuse, (s. 219-235).
- Mutaf, Abdülmecit (2002). *XVII. Yüzyılda Balıkesir'de Kadınlar*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Mutaf, Abdülmecit (2007). Osmanlı'da zina ve fuhuş olaylarına karşı toplumsal bir tepki: Kapıya katran sürmek ve boynuz asmak. İçinde: Özdemir, Bülent & Güneş-Yağcı, Zübeyde (ed.). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balıkesir*, İstanbul, (s. 93-104).
- Müslim, *Sahih-i Müslim*, Nr. 129, 3223.
- Ögel, Bahaeddin (1984). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, VI, Ankara.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, İstanbul.
- Pulaha, Selami & Yücel, Yaşar (1987). I. Selim Kanunnamesi (1512-1520) ve XVI. yüzyılın ikinci yarısının kimi kanunları. *Belgeler*, XII (16): 9-49.
- Semerdjian, Elyse (2003). Sinful profession: Illegal occupations of women in Ottoman Aleppo, Syria. *Hawwa*, 1 (1): 60-85.
- Sertoğlu, Midhat (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul.
- Sonbol, Amira El Azhary (1996). Adults and minors in Ottoman Shari'a Courts and modern law. İçinde: Sonbol, Amira El Azhary (ed.). *Women, the Family, and Divorce Laws in Islamic History*, Syracuse, (s. 277-290).
- Sonbol, Amira (2000). Osmanlı Mısır'ı ve Modern Mısır'da tecavüz ve hukuk. İçinde: Ed. Zilfi, Madeline C. (ed.). *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (Çev. Necmiye Alpay), İstanbul, (s. 204-221).

- Sonbol, Amira El Azhary (2005). History of marriage contracts in Egypt. *Hawwa*, 3 (2), 160-196.
- Şemseddin Sami (1317). *Kâmûs-ı Türkî*, Dersaadet.
- Tok, Özen (2005). Kadı Sicilleri ışığında Osmanlı şehrindeki mahallelerden ihraç kararlarında mahalle ahalisinin rolü (XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Kayseri örneği). *Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1): 155-173.
- Udeh, Abdulkadir (1978). *İslam Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk*, Çevr: Akif Nuri, III, İstanbul.
- Yılmaz, Fikret (1995). *XVI. Yüzyılda Edremit Kazası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Yılmaz, Fikret (2000). XVI. yüzyılda Osmanlı toplumunda mahremiyetin sınırlarına dair. *Toplum ve Bilim*, 83: 92-109.
- Zarinebaf-Shahr, Fariba (2000). Osmanlı kadınları ve 18. yüzyılda adalet arama geleneği. İçinde: Zilfi, Madeline C. (ed.). *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Çevr. Necmiye Alpay, İstanbul, (s. 241-250).
- Ze'evi, Dror (1995). Women in 17th-century Jerusalem: Western and indigenous perspectives. *International Journal of Middle East Studies*, 27: 157-173.
- Ze'evi, Dror (2002). Changes in legal-sexual discourse: Sex crimes in the Ottoman Empire. *Continuity and Change*, 16 (2), 219-242.
- Zilfi, Madeline C. (1996). Women and society in the Tulip era, 1718-1730. İçinde: Sonbol, Amira El Azhary (ed.) (1996). *Women, the Family, and Divorce Laws in Islamic History*, Syracuse, (s. 290-306).
- Zuhayli, Vehbe (1994). *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, VII, İstanbul.

Abstract***The Tradition of Justice Seeking of Women on the Sexual Crimes Against Women in the Ottoman Countryside***

Most of the works on social and economic position of women in the Ottoman Empire have been based on Ottoman Court Records. Therefore, in this study, which deals with women, our main archival sources are Balıkesir court records. The cases dealing with the crimes committed against women as found in the 17th century Balıkesir court records are examined. The aim of this paper is to explore the crimes against women and reactions of women, of their relatives or of the society against the criminals. It is not my intention to produce a statistical table for crimes against women. Rather I would like to attempt to identify how women reacted in cases of crime against themselves and how they were present in the courts.

Key Words: *Women, Ottoman State, Rape, Women, Balıkesir Court Records (Şeriye Sicilleri).*

Copyright of Kadin/Woman 2000 is the property of Kadin/Woman 2000 and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.